

Niçin Sanayileşemedik Yenilikçi-Yaratıcı Bir Toplum Olamadık!

Aykut Göker

www.inovasyon.org

**Hocaların Hocası Anısına
Güney Gönenc Konferansı**

02 Aralık 2014, Ankara

Niçin geri kaldık / Niçin sanayileşemedik?

- Yeni sorulan bir soru değil.
  - Özellikle 1960'lı yıllarda solda, entelektüeller arasında çok tartışıldı.
  - Nedenler, mirasçısı olduğumuz Osmanlı'nın üretim tarzında, toplum yapısında ve Avrupa ile olan ilişkilerinde arandı.
-

Tartışmalarda öne çıkan ana neden...

- Kapitalist Avrupa kendi iktisadî sisteminin doğasına uygun bir dünya sistemi kurmuştu.
- Sistemin belirleyici özelliği, gelişmişlikte geri kalan ülkelere dayatılan ilişkilerin onların toplumsal gelişmelerinin önünü kesmesiydi.
- Osmanlı'da da böyle olmuştu...
- Türkiye Cumhuriyeti de iktisadî sistem konusunda yaptığı siyasî tercih nedeniyle bu ilişkiler çemberinin dışına çıkamamakta ve geri kalmışlık zincirini kıramamaktaydı.

Yeniden sorgulama gereği...

- Ancak, 60'lı-70'li yıllardan bu yana yaşanan dünya deneyimi, Türkiye'nin durumunun yeniden sorgulanması gerektiğini göstermiştir.
- Çünkü, 50'li yıllarda, Türkiye ile karşılaştırılabilir durumda olan bazı ülkelerin sanayileşebildiklerine tanık olunmuştur.
- Bunlar da, kapitalizmin dünya sistemi içinde yer almış olan ülkelerdir.

Görülen gerçek I...

- **Bir kez daha görülmüştür ki, kapitalist sistem içinde kalarak da ‘sonradan’ sanayileşebilmek mümkündür.**
- **Ama bu giderek daha da zorlaşıyor.**
- **Çünkü kapitalizmin dünya sisteminde önde koşanlar arkadan gelenlerin yetişmelerini engellemek için ne mümkünse yaparlar. Sistemin doğası öyle...**
- **Buna rağmen sanayileşmeyi sonradan başaranlar olmuştur; oluyor da...**

Görülen gerçek II...

- Yine net olarak görülmüştür ki, sanayileşebilmek her şeyden önce
  - **yenilikçi-yaratıcı bir toplum** olabilmek;
  - ve bununla eş zamanlı olarak
  - **bilim ve teknolojiyi geliştirebilme yeteneğini** kazanmakla mümkündür.
- 50'li yıllardan sonra sanayileşen ülkeler de temelde bunu başarmışlardır.

Sorulması gereken asıl soru:

Biz niçin yenilikçi-yaratıcı, bilim ve teknoloji geliştirebilen bir toplum olamadık?

İşin özüne inip sorulması gereken budur...

Yenilikçi-Yaratıcı Toplum...

Yenilik (inovasyon), bir iktisat terimi olarak,

- **[Bilimsel ya da teknolojik] bir bilgiyi yeni bir ürüne, yeni bir üretim yöntemine, yeni bir hizmet ya da sisteme...**

dönüştürmek demektir.

- **Yenilikçi-yaratıcı toplum bunu becerebilen toplumdur.**
-

Yenilikçiliğin olmazsa olmaz koşulu:

- Yenilikçi toplum gereksindiği yeni teknolojileri de kendisi üretebilmelidir.
  - Elbette, çağımızda teknolojinin ana kaynağı olan bilimi de...
  - **Bilim ve teknolojide yetkinlik** yenilikçi toplum olabilmenin olmazsa olmaz koşuludur.
-

...kültürel miras meselesi...

- Bilimde, teknolojide ve yenilikçilikte yetkinlik ise **kültürel miras** meselesidir...
- Kuşaktan kuşağa devredilen bir kültürün - bilgi ve deneyim birikiminin- ürünüdür.

'Kültür' deyince...

'Kültür' kavramı,

toplumların öğrenme ve öğrendiklerini gelecek kuşaklara aktarma kapasitelerine dayanan bilgi ve deneyim birikimlerini ifade eder.

Toplumda böyle bir '*bilgi ve deneyim birikimi*' nasıl ortaya çıkar?

'Kültür' nasıl oluşur ?

- Sosyolog Behice Boran'ın, 40'lı yıllarda yaptığı tespit konuya açıklık getiriyor:*
- *“Kültür, karşılıklı insan ilişkilerinin, topluluk faaliyetlerinin ürünüdür; ancak karşılıklı insan ilişkileri, faaliyetleri çerçevesinde görüldüğü takdirde kültür olayları özüne uygun ve doğru olarak anlaşılabilir.”*

[*] “Sosyolojide Bocalamalar II”, İnsan, Sayı 22, Nisan 1943.

‘İnsan ilişkileri’...

- Boran’ın kastettiği *‘insan ilişkileri’*, *“insanın doğal çevre ile / doğa ile ilişkiye girişmesinden doğan, insanlar arasındaki ilişkilerdir / ilişki sistemleridir. ...[Bunlar] iş bölümü, mülkiyet ilişkileri, üretim organizasyonu ilişkileridir [üretim ilişkileri].”**

[*] *“Sosyal Evrim Meselesi”*, DTC Dergisi, Sayı 2, 1943.

Biz kimin mirasçısıyız?

Şimdi soralım:

- Türkiye Cumhuriyeti, hangi kültürün mirasçısıdır?
- Hiç kuşkusuz, **Osmanlının...** Bilimde de, teknikte de...
- Ya Osmanlı kimin mirasçısıdır?
- O da hiç kuşkusuz İslâm'ın; ama kurulduğu **XIV. yüzyıldaki İslâm kültürünün** mirasçısıdır.

Bölüm I
Bilimde Devraldığımız Miras
ve
Geldiğimiz Nokta

Bilimdeki üstünlüğün Avrupa'ya geçişi...

- Eğer İslâm doğa bilimlerinde XI. yüzyıldaki üstünlüğünü sürdürebilseydi, Osmanlılar da bu üstünlüğün mirasçısı olacaktı.
  - Ancak, 1085'te Toledo ve 1091'de Sicilya Müslümanların elinden çıktıktan sonra, bilimdeki üstünlük, Hıristiyan Avrupa'ya geçti.
-

İslâm'ın doğa bilimlerinden kopuşu...

- Sonrası biliniyor:
- Yunan biliminin* Avrupa'da XVII. yüzyıla kadar süren egemenliği...
- Sonuçta da Copernicus, Galileo, Kepler, Descartes ve Newton'ın öncülük ettiği bilim devrimi...
- Hıristiyan Avrupa'da aklın mutlak zaferi...
- Ne var ki, bu ilerlemeler olurken İslâm, XII. yüzyıldan başlayarak, doğa bilim ve felsefesiyle, ve akli esas alan düşünce sistemiyle olan bütün bağlarını kopardı.

[*] Aristoteles fizik ve kozmolojisi ve onun doğa felsefesi

İslâm'ın bilimden kopmasının nedeni...

- Kopuşu, Arap coğrafyasında, Endülüs'ten çekilmeye başlayan ticaret ve kentleşmedeki gerilemeye bağlayanlar vardır.
- Ama asıl, akılcı felsefeden gelmesine rağmen, daha sora bu düşünce sistemini reddeden İslâm filozofu **Gazâlî'nin** (1058-1111) öğretisi, dinsel dogmanın XI. yüzyıldan başlayarak İslâm'ın düşünce ufkuna egemen olmasında ve İslâm'ın doğa biliminden kopmasında belirleyici olmuştur.

Osmanlı'nın düşünce sistemi...

- Osmanlı'nın düşünce sistemini de İslâm'ın akıl yolundan kopma döneminin kültürü belirlemiştir.
- Osmanlı'nın devlet anlayışı ve bu anlayışa dayanan yönetim ideolojisi de devraldığı dinsel dogmaya dayanan düşünce sistemini pekiştirdi, kurumlaştırdı.

Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak diyor ki*:

“Osmanlı İmparatorluğu, kendi devlet anlayışı istikametinde geliştirdiği yapısının çok tabii bir tezahürü olarak, kendine uygun bir şekilde dogmatikleştirdiği Ehl-i Sünnet düşüncesi içinde ve kendi pratik ihtiyaçlarına cevap verebilecek tarzda bir düşünce ortamının oluşmasını teşvik etmiştir.

“...[bu düşünce sisteminden] ayrılmamaya yüzyıllar boyu itina göstermiş ve her türlü ayrılma teşebbüslerini ağır bir şekilde cezalandırmıştır...”

Ve Ocak ekliyor*:

“Osmanlı İmparatorluğunun merkezîyetçi yapısının çok tabî bir sonucu olarak medreseler, ...Osmanlılarda genellikle bürokrasiye eleman yetiştiren kurumlara dönüşmüş, ulema da bürokrasinin bir parçası hâline gelmiş... ..son devirlere kadar bu konumu hiçbir şekilde değişmemiş... ..merkezî yönetimden bağımsız[laşmamıştır].

“İlim ve düşünce ancak bu sınırlar içinde ve devlet hizmeti için söz konusu olmuş[tur]..”

İsmail Hakkı Uzunçarşılı da...*:

Uzunçarşılı da Osmanlı'da medresenin durumunu net olarak ortaya koyar. Ona göre:

“Davud-ı Kayserî (ö.1350), Molla Fenarî (1350-1431), Hızır Bey (ö.1549), Ali Kuşçu (ö.1474), Hoca-zâde Muslihuddin Mustafa (ö.1488), Molla Hüsrev (ö.1480), Hayalî Şemseddin Ahmed (ö.1470), Sinan Paşa (ö.1486), Molla Lütfi (ö.1495) Osmanlı medresesinin kökleştiği XIV, XV ve XVI. yüzyıllardaki âlimler kuşağının en ünlülerindendi.”

Ve Uzunçarşılı ekler:*

“Kayserî’nin yolunu izleyen Molla Fenarî’den sonra gelen isimler, Fenarî’nin kurduğu mektebe mensuptular. ...Molla Fenarî’ ise Şeyhü’l ulema İmam Fahreddin Râzî’ye mensuptu .

“...Osmanlıların medrese teşkilâtında da bu mektep esas olmuştu.”

Biliniyor: İmam Fahreddin Râzî (1149-1209), Sünnî inanca bağlı Eş’ari mektebindendir ve aynı mektebe mensup Gazâlî’nin etkisinde kalmış; akli reddeden bir kelâmcıdır.

Ulema ve Osmanlı üst bürokrasisi:

Sayılan âlimlerin ve onlardan sonrasının neredeyse tamamı Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak'ın işaret ettiği gibi, müderrislikten başka, 'kadılık', 'şeyhü'l-islâmlık' ve hattâ 'vezir-i âzamlık' gibi, üst düzey bürokratik görevlerde de bulunmuşlardır.

Yâni Osmanlıda medrese de devlet yönetimi de akli dışlayan düşünce sisteminin -dinsel dogmanın- egemenliğindedir.

İki çarpıcı rnek...

Osmanlı'nın akıl yoluna uzak düşmesinin doğurduğu sonuçlara ilişkin iki çarpıcı rnek:

- İstanbul Rasathanesi...
- Dârülfünûn'un kuruluş yküsü...

Takiyüddîn el-Râsîd'ın Rasathanesi...

- 1577'de İstanbul Rasathanesi'ni kuran Takiyüddîn el-Râsîd çağdaşı ve çağımız bilimine uzanan yolun öncü isimlerinden biri olan Danimarkalı astronom Tycho Brahe (1546-1601) ayarında bir gökbilimciydi.
- Takiyüddîn el-Râsîd Osmanlı için bir şanstı. Ama Osmanlı, 1580'de padişah emriyle rasathaneyi yerle bir ederken neyi yok ettiğinin farkında bile değildi.
- Halil İnalçık'ın teşhisiyle* söylersek bu *“bağnazlığın zaferiydi.”*

Yeni rasathane?

- Osmanlı yeniden bir rasathane kurmaya, ancak XIX. yüzyıl ortalarına gelindiğinde ihtiyaç duymuştur.
- Ne var ki, 1868'de kurulan Rasathane-i Amire de 12 Nisan 1909'da (**31 Mart Vak'âsı**) isyancılarca tahrip edildi.
- Bunun yerine 1911'de Fatin Hoca'nın kurduğu rasathane ise 1925'e kadar sadece meteoroloji gözlemleri yapmıştır.

‘dârülulûm değil ‘dârülfünûn’...

- Dârülfünûn, ad olarak, Tanzimatçılarının ulemayı ürkütmemek için ‘dârülulûm (ilimler evi)’ yerine ‘dârülfünûn (fenler evi)’ sözcüğünü yeğledikleri Batılı anlamdaki ilk üniversitemizdir.
- Kuruluşu, Bologna, Paris, Oxford ve Montpellier üniversitelerinin kuruluşundan $\approx$ yedi yüzyıl sonraya, 1800’lü yıllara rastlamaktadır.
- Bunca gecikmeye karşın, Dârülfünûn’da sürekli eğitime, ilk fikrin ortaya çıkışından 55 yıl sonra; ancak 1900 yılında başlanabilmiştir.*

Osmanlı'dan kalan bilim mirası...

- Koskoca bir imparatorluktan Türkiye Cumhuriyeti'ne, Dârülfünûn gibi, Batı'da üniversitenin kuruluşundan **700 yıl sonra**, XIX. yüzyıl tamamlandığında öğretime başlayabilmiş bir bilim kurumu ve bu kurum bilimde ne düzeydeyse(?) o düzeyde bir bilim kültürü miras kalmıştır.

“Hayatta en hakikî mürşid ilimdir.”

- Osmanlı'dan bilimde böylesine çorak bir kültür ortamı devralan Türkiye Cumhuriyeti'nde, Atatürk'ün ortaya koyduğu *“Hayatta en hakikî mürşid ilimdir.”* ilkesi aslında, **‘kültürde yörünge değiştirme’** olarak tanımlanabilecek köktenci bir atılımı simgeler.

...“*Hayatta en hakikî mürşid ilimdir.*”

- Osmanlı'nın düşünce dünyası din merkezli bir yörünge çizer.
- Atatürk bu ilkeyle merkeze 'bilimi', 'aklı' oturtmak istemiştir.
- Bu, Aristoteles'in yer merkezli kozmoloji sistemi yerine Copernicus'un güneş merkezli sistemini geçirmek kadar zor bir işti.

- Atatürk'ün 'devrim' ya da 'inkılâp' olarak nitelenen, siyasal ve toplumsal alanlardaki köktenci müdahaleleri o zor işi -dogma yerine akıllı merkez alan bir düşünce evreni kurmayı- başarmak içindir.

Karanlığa dönüş...

- Ne var ki, o köktenci müdahalelere rağmen, 40'lı yılların ikinci yarısında, bilim ve eğitim ortamında yıkım ve karanlığa yeniden dönüş başlamıştır:
    - Üniversitede yaşanan 40'ların, 50'lerin karanlığı,
    - 1960 askerî müdahalesindeki 147'ler olayı,
    - 12 Mart ve 12 Eylül'ün karanlığı...
- belleklerde.**

40'ların ve 50'lerin karanlığı...

Karanlık Zamanların Şarkısı/Güney Gönenç...

- 30'lu yıllarda çok sayıda Alman bilim insanı faşizmin karanlığından kaçmaktadır. “Atatürk'ün yönlendirmesiyle ve milli eğitim bakanları Reşit Galip, Saffet Arıkan ve Hasan Âli Yücel'in çabalarıyla” onlara Türkiye'nin kapıları açılmış; 200'den fazla bilim insanı genç Cumhuriyet'in aydınlığına sığınmıştır.
- Türk üniversitesi için bu bir yeniden doğuştur.
- Ama bu bilim insanları, 40'lı yıllara gelindiğinde, sığındıkları ülkenin karanlık güçlerince geri püskürtüldüler...*

...Karanlık Zamanların Şarkısı/Güney Gönenç

- Alman bilim insanlarıyla aynı dönemde üniversiteden uzaklaştırılan, bizim de, son derece yetkin bilim insanlarımız vardır...
- Onların içinden, Pertev Naili **Boratav**, Niyazi **Berkes**, Muzaffer Şerif **Başoğlu**, Nabi **Dinçer**, İlhan **Başgöz**, Mübeccel **Kıray**, Azra **Erhat**, Agop **Dilaçar** gibi bilim insanlarımızın bir bölümü yaşamlarını yurtdışında sürdürecektir ve bilim dünyasında büyük saygınlık kazanacaklardır...*

...Karanlık Zamanların Şarkısı/40'ların karanlığı

- Gönül verdiği üniversitesinden ilk üç isimle birlikte uzaklaştırılan bir bilim kadınıysa, yurdundaki karanlığa olan isyanını giderek yükseltecek ve o karanlığa karşı verilen toplumsal mücadelede öne çıkan bir isim olacaktır: Sosyolog Behice **Boran**...

...Karanlık Zamanların Şarkısı/50'lerin karanlığı

- Üniversitenin bunca parlak bilim insanından '*arındırıldığı*' 40'lar karanlığını izleyen 50'lerin karanlığında ise, dışlananların yerini, yine Almanya'dan davet edilen, ama Nazi Almanya'sıyla uyum sağlamış, hattâ Nazi Partisi'ne üye olmuş bilim adamları almıştır...

Ve temel eğitimde başlayan yıkım...

- 40'ların, 50'lerin karanlığı yalnızca üniversitede değil temel eğitim kurumlarında da yaşanmıştır.
- Nüfusunun ezici çoğunluğu köyde yaşayan genç Cumhuriyet'in eğitimdeki bir avuç öncü kadrosu, cehaletin kırsal kesimden başlayarak üstesinden gelinebilmesini sağlayacak özgün bir eğitim kurumu yaratmıştı: **Köy Enstitüleri...**
- Köy Enstitüleri'nde yakılan ışıklar da, 40'lı yıllarda köretilmiş; 50'li yıllarda bütünüyle söndürülmüştür.

Kent varoşlarına taşınan karanlık...

- 50'li yıllarda başlayan, köyden kente göç dalgasının yol açtığı büyük toplumsal altüst oluşta, kırsal kesim, baş başa bırakıldığı **cehaleti de** kendisiyle birlikte **kentlerin varoşlarına** taşımıştır.
- Köy Enstitüleri'nin yok edilmesinin, bugün toplumu saran kültürel geriye dönüşteki rolü kesinlikle yadsınamaz.

Temel eğitimde dogmanın tırmanışı...

- Temel eğitimde dinsel dogmayı esas alan okullaşmanın tohumları da 40'lı yıllarda atılmıştır. İmam-hatip kurslarıyla başlayıp 50'li yıllarda **imam-hatip okullarının** kurulmasıyla devam eden bu süreç giderek hızlanmış; **12 Eylül** ortamında tırmanışa geçmiştir...
- Ve sonuçta da, Sünnî akideye bağlı siyasî İslâm, 2002'de iktidarı devralmıştır

Bilimde kötü mirasa dönüş...

- 2002'den bu yana ülkeye hâkim olan iklim bilim için elverişsiz bir iklimdir.
- Bin güçlüğe rağmen belli üniversitelerde boy atmaya başlayan bilim disiplinlerini de kökünden kurutacaktır.
- Hâlâ geleceğe yönelik sanayileşme hayalimiz varsa, bilelim ki, o hayali gerçekleştirmenin olmazsa olmaz koşulu olan **bilim temeli çöktü çökecek...**

Bölüm II
Teknikte / Teknolojide /Sanayide
Devraldığımız Miras
ve
Geldiğimiz Nokta

Sanayi Devrimi ve Osmanlı!

- Rönesans'ın (XIV-XVII. yüzyıllar),
  - Bilim Devrimi'nin (XVI. yüzyıl...),
  - Aydınlanma Çağı'nın (XVIII. yüzyıl)
- uzağına düşen Osmanlı,
- **Sanayi Devrimi'nin** de (XVIII-XIX. yüzyıllar) farkına bile varmamış; yarattığı kültürün çok uzağına düşmüştür.

1913-1915 Sanayi Sayımı...

- Osmanlı'nın sanayide ve teknolojide geldiği noktayı

1913, 1915 yılları sanayi sayım sonuçlarında*
görmek mümkündür.

- O sayım, Osmanlı'nın sanayi ile ilgili, ciddîye alınabilecek bir bilgi ve deneyim birikimine, dolayısıyla da herhangi bir teknoloji yeteneğine sahip bulunmadığının belgesidir. **Genç Cumhuriyet'e kalan sanayi mirası bir hiçtir.**

[*] Ökçün, A. Gündüz (1970), Osmanlı Sanayii: 1913, 1915 yılları sanayi istatistiki, SBF Yayını.

Genç Cumhuriyet ve Sanayi Hamlesi...

- Siyasî bağımsızlığını pekiştirmek için iktisadî güç arayışındaki genç Cumhuriyet'in önemli meselelerinden biri ülkede fabrika kur[dur]mak, **imal etmeyi öğrenmekti.**
- Genç Cumhuriyet'in kadroları sanayi planı yaptılar. Büyük ölçüde de uyguladılar.
- Sanayi hamlesine **“çağın ilim ve fennine”** egemen olmaya yönelik devlet politikası eşlik etti.

“Çağın ilim ve fennine” egemen olmak...

Bu ilkenin en çarpıcı örneği, 1925'te uçak sanayiini kurmaya karar verilmesi ve ardından atılan adımlardır.

O adımlardan en önemlisi, uçak *ilim ve fennine egemen olmak için* 1941'de verilen stratejik karardır.

...O stratejik karar uyarınca

- 1941'de, Yüksek Mühendis Mektebi'nde uçak mühendisliği dalı açıldı;
- 1940'ların başında uçak fabrikası, ortalarında motor fabrikası kuruldu;
- 1947'de **aerodinamik araştırmalar** için Ankara Rüzgâr Tüneli'nin yapımına başlandı...

Rüzgâr tüneli, o zamanki Türkiye'nin, uçak yapımında kendi özgün tasarımını geliştirme ve bunu başarabilmek için de ARGE'ye yönelme kararlılığının bir göstergesidir.

Ne var ki!...

- 40'lı yılların ikinci yarısında, uçak yapma konusundaki kararlılık tavsadı...
- 50'li yıllara gelindiğinde bütünüyle vazgeçildi;
- Kurulan iki fabrika işlevsizleşti;
- Rüzgâr Tüneli işletmeye bile açılmadı...

Dahası, Türkiye kendisini teknolojide sıçratacak; geleceğini güvenceye alacak **savunma sanayiini** kurmaktan da vazgeçti.

Karartılan sanayileşme tutkusu...

- 40'lı yılların ikinci yarısından başlayarak yok edilen gerçek anlamıyla sanayileşme tutkusuydu.
- Daha da önemlisi, fabrika kurma fikriyle “*çağın ilim ve fennine*” egemen olma vizyonu arasındaki **bağ** koparıldı.

ABD ile yapılan iki anlaşma!...

- Sanayileşme tutkusunun karartılmasında **Truman Doktrini** uyarınca 12 Temmuz 1947'de ABD'yle imzalanan "*Türkiye'ye Yapılacak Yardım Hakkında Antlaşma*" ile
- **Marshall Planı** çerçevesinde 4 Temmuz 1948'de yine ABD ile imzalanan "*Ekonomik İşbirliği Anlaşması*" katalizör görevi görmüştür.

ABD'nin önerdiği üç “altın formül”...

- **Senin silah yapmana gerek yok; ben sana yardım faslından sağlarım. Askerinin kaşık çatalı bile benden...**
- **Sen bayındırlığa önem ver. Karayolu yap. Yol makinaları benden...**
- **Sen tarıma önem ver. Traktör, biçer döğer benden...**

Bu “üç altın formülü” öneren ABD'dir.

Ama gönül rahatlığıyla kabûl edip sanayileşmekten vazgeçen Türkiye Cumhuriyeti'dir.

60'lı yıllar: yeniden ateşlenen sanayileşme umudu...

- Türkiye 60'lı yıllarda uyanır gibi oldu. Sanayileşme meselesi ve planlama yeniden gündeme geldi; önem kazandı.
- 60'lı-70'li yıllar, özel sektör **imalat sanayiinin** devletin koruyucu kanatları altında büyümesine ve bu sürece paralel olarak da **sanayi burjuvazisinin yükselişine** tanık olduğumuz yıllardır.

Yükselen Sanayi Burjuvazisinin Dar Boğazı...

- Yeni bir sınıf olarak yükselişe geçen sanayi burjuvazisi belli bir sermaye birikimine sahip olmuştur ama ilk kuşağın aileden gelen sanayicilik deneyimi yoktur.
- Karşısındaysa, kapitalizminin dünya sisteminin çarklarını çeviren, **en az iki yüz yıllık bilgi ve deneyim birikimine sahip bir sanayi burjuvazisi vardır.**

Yükselen Sanayi Burjuvazisinin Stratejik Seçimi...

- Böyle bir burjuvazi karşısında, bütün deneyimsizliğiyle, kendi egemenlik alanını belirleyerek var olabilme arayışında olan Türkiye'deki yeni sınıf, kendisi için ilâhları kızdırmayacak güvenli bir yol bulmanın peşindedir.
- O yolu bulmuştur da... Rekabet ederek değil **işbirliği yaparak**, olası rakibi yanına ortak alarak pazara giriş...

...Yükselen Sanayi Burjuvazisinin Stratejik Seçimi

- Sonuçta, yabancılarla ortak olunup onların lisansı ile imalata başlanmıştır...
- İmalatta yetkinleşmeyi öğrenirken bir yandan da kullanılan teknolojiyi özümseyip onu geliştirme yetkinliğini de kazanmak yerine, gereksinilen teknolojiyi dışardan transfer etme ya da bu meseleyi, teknoloji üstünlüğünü elinde tutan **yabancı ortağa** bırakma yolu seçilmiştir.

Yaşasın Cunta / Yaşasın Neoliberalizm!...

1980'li Yıllar / Özallı Yıllar:

- Sanayi burjuvazisinin, yaptığı stratejik seçim doğrultusunda kapitalizmin dünya sistemine tam anlamıyla **eklemlendiği** yıllardır...
- Giderek hızlandırılan özelleştirmelerle, kamu kesimindeki yetkin kadroların eritilişi ve sanayileşmede katalizör görevi görececek bir seçeneğin yok edilişi bu sürece eşlik etmiştir.

90'lı yıllar / sanayiciye rağmen sanayici için!...

- Yurtsever kadroların, değişen siyasî ortamdan yararlanarak, ulusal ölçekte izlenmesini öngördükleri bilim ve teknoloji politikalarını siyasî otoriteye kabûl ettirip uygulamaya çalıştıkları yıllardır.
- Ülkede ilk kez, ARGE'yi teşvik için kapsamlı destek programları yürürlüğe konmuştur...

Ama ne yazık ki, sanayide izlenen genel çizgide ciddi bir değişiklik olmamıştır!...

...ama bizim de bir sanayimiz var!

2000'li yıllara gelindiğinde tespit şudur:

•Sanayileşemedik, sanayi toplumu
olamadık ama, kapitalizmin bütün bir
dünya coğrafyasına yayılan **tedarik**
zincirleri üzerinde konumlanmış **bir**
imalat merkezi olduk!...

Evet hem de yetkin bir imalat merkezi!

Teknoloji gücünü elinde tutan yabancı ortakların verdiği

- Spesifikasyonlara uygun olarak,**
- Teknoloji yoğun girdi ve komponentleri de yine onlardan sağlayarak,**
- Onların markaları altında,**
- Öngördükleri kalite ve sürede,**
- Kabûl edilebilir buldukları fiyatlarla imalat ve ihracat yapabilen bir merkez...***

[*] Tülay Akarsoy'a teşekkürlerimle...

Ancak!

- **Bu imalat merkezinin sürdürülebilirliği pamuk ipliğine bağlıdır.. Çünkü:**
- **Uluslararası tedarik zincirlerindeki imalatçı konumumuza bağlı olarak, yaratılan toplam değerdeki payımız çok az...**
- **Aslan payını, teknoloji gücünü elinde, tedarik zincirini denetiminde tutan yabancı ortak alıyor.**
- **Ve yabancı ortak her an coğrafya değiştirebilir; bu esnekliğe sahip!**

Sonuç Yerine...

Peki, gelecek için hiç umut yok mu?

Yanıt 2000'li yıllarda...

Ama önce 2000'li yıllara nasıl geldik, onu anımsayalım:

- 40'lı yılların ikinci yarısından başlayıp 2002 Kasım'ına kadar olan süreçte,
- özellikle merkez sağ iktidarların siyasî liderleri ve dayandıkları iktisadî güç odakları,
- dinî duyguları güçlü olan bir toplumu, savundukları **iktisadî-siyasî sistemi sürdürübilmenin güvencesi** olarak görmüşlerdir.

Yanlış hesap...

- O nedenledir ki, merkez-sağ için, Osmanlı'dan devralınan Sünnî inanç kültürünün, Cumhuriyet'in ortaya koyduğu temel ilkelerle çok da büyük bir uyumsuzluğa düşmeden, yeniden üretilerek sürdürülmesi esas olmuştur.
- Ne var ki, bu yolla denetim altında tutulabilecekleri sanılan halk kitleleri içinde örgütlenerek güç kazanan ve sonuçta merkez-sağın denetiminden çıkan **Sünnî akideye bağlı siyasî İslâm**, 2002 Kasım'ında iktidarı almıştır.

2000'li yılların vaat ettiği gelecek...

- Amaçları, Sünnî esasları hem devlet yönetiminde hem de bireysel ve toplumsal hayatın her alanında yeniden hâkim kılmaktır.
- Siyasî önderleri ve kadrosunun *'megalo ideası'* Sünnî akideye bağlı bir ümmet coğrafyası üzerinde hâkimiyet kurmaktır.
- İktisadî sistem olarak kapitalizmle bir sorunları yoktur; ancak kapitalizmin dünya sisteminin yerel coğrafyadaki muhatabı İslâmî sermaye olacaktır.

...2000'li yılların vaat ettiği gelecek

- **Böylesi bir toplum düzeninden sanayileşmiş bir toplum çıkmaz.**
- **Sırtlarını dayadıkları İslâmî sermayenin kültürü / bilgi ve deneyim birikimi buna yetmez.**
- **Kanıt ortada: 12 yıldır sürdürdükleri ekonomik faaliyetlerin esası, doğal kaynakların ve kamunun elindeki maddî varlıkların talanına; inşaat sektöründe yaratılan ranta ve ticarete dayanmaktadır...**

Çözüm?

- Böylesi bir geleceğe itirazı olanların örgütlü mücadelesindedir.
- Şu yasayı hiçbir zaman unutmadan:
“Bölünerek çoğalmak yalnızca biyolojide geçerlidir...”

**Bilim ve Sanat Adamı,
Değerli Dostum, Yoldaşım
Güney Gönenç'in
Anısına
Sevgiyle, Saygıyla**